

**O‘QUVCHILARNING MUSTAQIL ISHLARINI TASHKIL ETISH.
O‘QUVCHILARNING DARSDAN TASHQARI TARBIYABIY
JARAYONLARDA MA’NAVIY ISHLARNI TASHKIL ETISH**

Omonqulova Zilola Botir qizi

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Pedagogika fakulteti boshlang'ich ta'lim
yo'nalishi 3-bosqich talabasi

omonqulovazilola37@gmail.com

Ahmedova Iroda Shoimnazar qizi

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Pedagogika fakulteti boshlang'ich ta'lim
yo'nalishi 3-bosqich talabasi

ahmedonairoda807@gmail.com

Husanova Lobar Nurmuhammad qiz

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Pedagogika fakulteti boshlang'ich ta'lim
yo'nalishi 3-bosqich talabasi

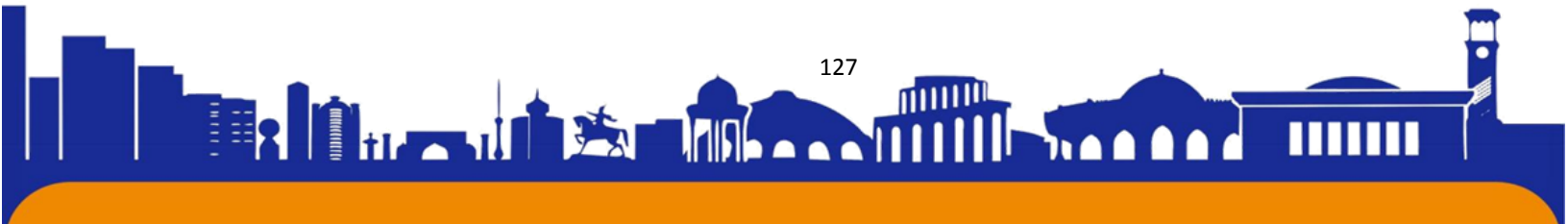
lobarhusanova04@gamil.com

Annotatsiya Ushnu maqola umumiy o'rta ta'lim maktablari o'quvchilari uchun mustaqil ishlar tashkil qilish va olib borish haqida . Bundan tashqari sinfdan tashqari tarbiyaviy jarayonlarda ma'naviy ishlarni tashkil qilish haqida gap boradi.

Kalit so'zlar Mustaqil ish, o'quvchilar mustaqil ishlarini tashkil etish , harakatchanlik , mustaqil ish turlari, didaktik adabiyotlar ,sinfdan tashqari ishlar, didaktik maqsad.

**ОРГАНИЗАЦИЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ.
ОРГАНИЗАЦИЯ ДУХОВНОЙ РАБОТЫ ОБУЧАЮЩИХСЯ В УЧЕБНОМ
ПРОЦЕССЕ ВНЕ КЛАССА**

Аннотация Данная статья посвящена организации и проведению самостоятельной работы учащихся общеобразовательных школ. Кроме того, идет речь об организации духовной работы в образовательном процессе вне классной комнаты.

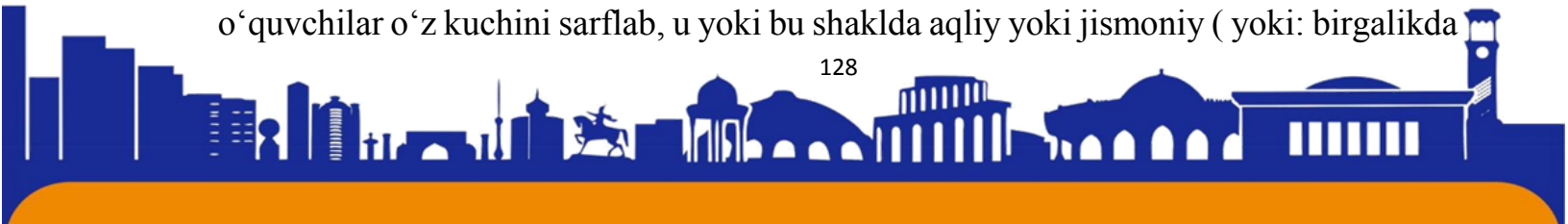
Ключевые слова Самостоятельная работа, организация самостоятельной работы студентов, мобильность, виды самостоятельной работы, дидактическая литература, внеклассная работа, дидактическая цель.

ORGANIZING STUDENTS' INDEPENDENT WORK. ORGANIZING SPIRITUAL WORK OF STUDENTS IN EDUCATIONAL PROCESSES OUTSIDE THE CLASSROOM

Abstract This article is about organizing and conducting independent work for students of general secondary schools. In addition, there is talk about the organization of spiritual work in educational processes outside the classroom.

Key words Independent work, organization of students' independent work, mobility, types of independent work, didactic literature, extracurricular work, didactic purpose.

Mustaqil ish – o‘quvchilarning bilish faoliyatini faollashtiruvchi vositadir. Mustaqil ish katta ta’lim-tarbiyaviy ahamiyatga ega. U o‘quvchilarda ta’lim jarayonida mustahkam va ongli bilim olishni, mahorat va malakaning shakllanishini, o‘zlashtirilgan bilimlardan foydalanishni, o‘zgargan sharoitlarda mahorat va malakalarni qo‘llashni, bilim orttirish qobiliyatini (kuzatuvchanlik, harakatchanlik, mantiqiy fikrlash, sinfiy faollik va hokazo) rivojlanishini, aqliy va jismoniy mehnat madaniyatiga ko‘nikishini, kelgusida mustaqil bilim olish bilan samarali shug‘ullanishni faollashtiradi. O‘quvchilarning mustaqil ishlarini turli olimlar turlicha talqin qilishadi. Ayrimlar uni o‘qitish metodi sifatida qarashsa, ba’zilari o‘qitish vositasi, shuningdek o‘qitishni tashkil etish shakli sifatida talqin qilishadi. Zero, o‘qituvchi va o‘quvchilarning birgalikdagi faolligidan kelib chiqib uni o‘qitish metodi sifatida, o‘quv jarayonini tashkil etish nuqtai nazarida o‘qitishni tashkil etish shakli ko‘rinishida, o‘quvchi o‘quv-biluv faoliyatini faollashtirish jihatidan uni o‘qitish vositasi sifatida o‘rganish mumkin. Mustaqil ishni turli olimlar turlicha talqin qilishar ekan, unga turlicha ta’riflar keltirilgan. Shular ichidan pedagog olim B.P.Esipovning mustaqil ishga bergan ta’rifini kengroq deb qarash mumkin. Ushbu olim mustaqil ishga quyidagicha ta’rif beradi: “O‘quvchilarning mustaqil ishi – bu o‘qituvchining bevosita ishtirokisiz, ammo o‘qituvchining topshirig‘i bo‘yicha bajariladigan mehnatdir. Bunda o‘quvchilar o‘z kuchini sarflab, u yoki bu shaklda aqliy yoki jismoniy (yoki: birgalikda

) harakat natijasini ko'rsatgan holda maqsadga erishishga ongli ravishda intiladilar" Boshlang'ich ta'lim nazariyasida kichik yoshdagi o'quvchilarning mustaqil ishlarini tashkil etish yuzasidan juda ko'p tadqiqot ishlari olib borilgan. Ammo o'quvchi mustaqil ishi tushunchasining maqsadi va mohiyati, uni tashkil etish usuliyotining barcha qirralari ochib berilmagan.

Didaktikaga oid adabiyotlarda mustaqil ishlarining turlari keltirilgan. Bular:

1) didaktik maqsadga ko'ra beriladigan mustaqil ishlar maqsadlar o'quvchilarning yangi materialni o'zlashtirishlariga, yoki malaka va ko'nikmalarni mustahkamlashga, o'quvchi bilim, malaka va ko'nikmalarini ko'paytirish va takomillashtirishga qaratilgan bo'lishi mumkin. Amaliyotda ko'pincha o'qituvchi o'quvchilarning mavjud bilim, malaka va ko'nikmalarini mustahkamlashga qaratilgan mustaqil ishlaridan ko'p foydalanadilar. Ammo shuni ta'kidlash joizki, yangi materialni o'zlashtirishga qaratilgan mustaqil ishlar o'quvchi ijodkorligini oshirishga xizmat qiladi. Masalan, 1000 ichida uch xonali sonlarni yozma qo'shish va ayirish bilan o'quvchilar tanishayotgan davrda, o'quvchilarning 100 ichida 2 xonali sonlarni yozma qo'shish va ayirishga doir bilim, ko'nikma va malakalariga tayangan holda o'quvchilarning mustaqil ishlarini tashkil etish, 3 xonali sonlarni yozma qo'shish va ayirish yo'li to'g'risidagi bilimlarni o'zlashtirishlari mumkin. Yangi bilimlarni o'zlashtirish bo'yicha mustaqil ishlarini shunday tashkil etish va uni nazorat qilish kerakki, mustaqil ishni barcha o'quvchilar faol ishtirok etib bajarishsin, va yangi material barcha o'quvchilar tomonidan o'zlashtirib olinsin.

2) o'quvchilar mustaqil ishlayotgan material bo'yicha: darslik bilan, didaktik material bilan, bosma asosli daftar bilan, tarqatma materiallar bilan.

3) o'quvchilardan talab qilinadigan faoliyat xarakteri bo'yicha: Masalan, mazmuniga qarab, yoki biror qoidasini formula bo'yicha beriladigan mustaqil ishlar.

4) O'quvchi o'quv faoliyatini tashkil etish shakli bo'yicha: umumsinf mustaqil ishlar, guruhdagi mustaqil ishlar va yangi tartibdagi mustaqil ishlar.

Maktabning o'quvchilar bilan olib boradigan o'quv mashg'ulotlaridan tashqari xilma-xil ta'lim-tarbiya ishlari sinfan tashqari ishlar nomini olgan. Sinfdan tashqari ishlar maktab ta'lim-tarbiya jarayonining tarkibiy qismi o'quvchilarning bo'sh vaqtlarini yo'lga qo'yish shakllaridan biridir.

Sinfdan tashqari ishlar shaxsni har tomonlama kamol toptirish va uni hayotga faoliyatga tayyorlash uchun keng imkoniyatga ega. Bu ishlar bolalarning qiziqishlariga

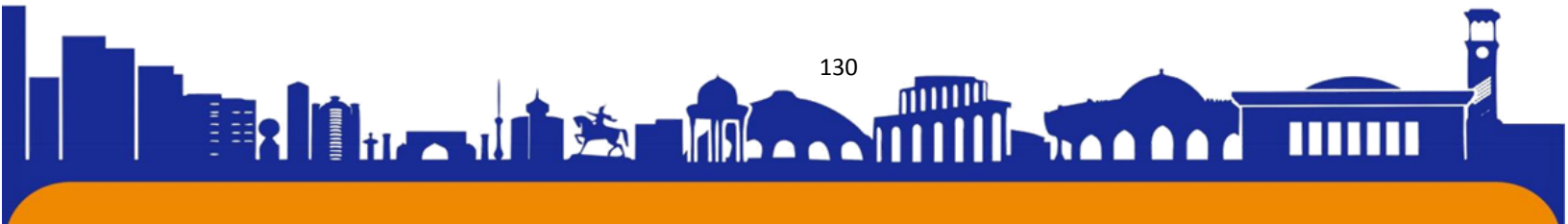

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2023 SJIF 2024 = 5.073/Volume-2, Issue-5

muvofiq tarzda ko`ngillilik asosida tashkil qilinadi. O`quvchilar sinfdan va maktabdan tashqari ishlarda o`zlarini qiziqtiradigan mashg`ulotlarni tanlab olishadi ularda mustaqil tashabbuskorona ishtirok etishadi. Maktab va sinfdan tashqari muassasalarning tashkiliy ishlarini, mazmuni va maqsadini belgilash bugungi kunimizning barcha qirralarini hisobga olishni talab etmoqda. Sinfdan tashqari mazkur tarbiyaviy ishlar shaxs kamoloti bosqichlarini belgilab olishga qaratilganligi bilan tavsiflanadi. Mazkur muammoni ijobiy hal etish uchun sinfdan tashqari, tarbiyaviy ishlar tizimida quyidagilar bo`lishi lozim: pedagoglar va o`quvchilar o`rtasida o`zaro hurmat munosabatlarini shakllanganlikning o`ziga xos an`ana vositalariga tayanish; ulg`ayayotgan inson shaxsini tarbiyada oliy ijtimoiy qadriyat deb tan olish, har bir bola, o`smir va yosh yigitning betakror va o`ziga xosligini hurmatlash, ijtimoiy huquqini e`tiborda tutish zarur. Sinfdan tashqari ishlarni to`la qamrab olgan to`garaklar bir necha xilda bo`lishi mumkin: a) fan to`garaklari; b) mohir qo`llar to`garaklari; v) duradgorlik to`garaklari; g) sport to`garagi; d) badiiy havaskorlik to`garagi.

O`rta umumta`lim maktablarida bu ishlarni sinf rahbari va tarbiyaviy ishlar tashkilotchisi uyushtiradi. Sinf rahbari to`garak rahbarlariga yaqindan yordam beradi. Qiziqishlari, intilishlari bir xil bo`lgan o`z o`quvchilarini biror to`garakka a`zo bo`lishga chorlaydi. Sinfdan tashqari tashkil qilingan ishlar o`quvchilar hayotidagi tarbiyaviy faoliyatni to`ldiradi. Ularni dunyo qarashini to`g`ri shakllanishiga, axloqiy kamol topishiga ko`maklashadi. Nazariy bilimlarni amaliyot, ishlab chiqarish bilan chambarchas bog`lanishiga zamin yaratadi. Sinfdan tashqari ishlarga rahbarlik qiluvchi tashkilotchilarning vazifalari ham ko`p qirralidir. Sinfdan tashqari tarbiyaviy ishlar tashkilotchisining vazifalariga quyidagilar kiradi: darsdan tashqari tarbiyaviy ishlarni rejalashtirish va amalga oshirishni nazorat qilish; o`quvchilarning sinfdan tashqari ko`p qirrali ishlarni pedagogik jamoa, o`quvchilar tashkilotlari sinf faollari yordamida yo`lga qo`yish; sinfdan tashqari ishlar yo`nalishiga bevosita rahbarlik qilgan holda, o`qituvchilar, sinf rahbarlari, ota-onalar, o`quvchilar tashkilotlari, sinf faollariga uslubiy yordam ko`rsatish; umummaktab va maktablararo o`tkaziladigan eng muhim tarbiyaviy tadbirlarda qatnashish; o`quvchilarning bo`sh vaqtlarini tashkil qilishda tarbiya va madaniyat muassasalari hamda jamoatchilik kuchidan keng foydalanish; Bu borada tashkilotchilar faolligini uchta asosiy tomonini ko`rish mumkin: tashkilotchilik, uslubiy va ma`muriy.

O`quvchilarning sinfdan tashqari ishlari o`z mazmuniga ko`ra tafakkur faoliyati va munosabat vositasi hisoblanadi. Chunki sinfdan tashqari ishlarda olingan axborot idrok etiladi, qayta ishlanadi va shu asosda yangi bilimlar hosil qilinadi. O`quvchilar sinfdan tashqari ishlarda qatnashib, turli kishilar bilan muayyan munosabatga kirishadi, turli vazifatlarga duch keladilar. Shuning uchun ham o`quvchilarning sinfdan tashqari faoliyatlari qanchalik xilma-xil bo`lsa, ularning munosabatlari shunchalik boy, munosabat doirasi keng va ma`naviy o`shishi samarali bo`ladi. Sinfdan tashqaridagi tarbiyaviy ishlarda o`quvchilar jamoada ishlashni o`rganadilar ijtimoiy mehnat quvonchini his qiladilar, ishlab chiqarish mehnatiga qo`shiladilar, jamoatchilik fikriga bo`ysunishga, jamoa sharafi uchun kurashishga odatlanadilar. Sinfdan tashqari faoliyat unda qatnashuvchilarning ma`naviy va jismoniy rivojlanishi hamda yosh xususiyatlariga ko`ra belgilanadi. Bu jarayonga ular ta`lim olayotgan maktabning sharoiti ham ta`sir etadi. Garchand mamlakatimizdagi barcha maktablarning vazifalari bir bo`lsa-da, o`sha maktablarning o`ziga xos xususiyatlari bor va bu xususiyatlar madaniy va milliy sharoitlarda yaqqol ko`rinadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. R. Mavlonova, O.To`raeva, K.Xoliqberdiev. Pedagogika. -T., "O`qituvchi", 2002.
2. Имомова Ш.М., Норова Ф.Ф. Учебные методы организаци спортивно оздоровительных мероприятий в образовательных учреждениях // ВЕСТНИК НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ 2021. № 9 (112). Часть 2. С.38-41
3. Khamraev, A. R. (2019). Modeling Teacher's Activity in Designing Students' Creative Activities. Eastern European Scientific Journal, (1).
4. Hamroev, A. R. (2019). Modeling activities of teachers when designing creative activities of students. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 2019.
5. Kamroev, A. (2019). STUDENTS' CREATIVE ACTIVITIES IN DESIGNING MOTHER TONGUE EDUCATION. Scientific Bulletin of Namangan State University, 1(7), 285-296.
6. Хамраев, А. (2018). Моделирование деятельности учителя при проектировании творческой деятельности учащихся. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи, (2), 23-26.

